

ALAPÍTVÁNY
A TÁRSADALMUNK
FENNTARTHATÓ
FEJLŐDÉSÉÉRT

**GYAKORLATI AJÁNLÁSOK
A TEHETSÉGES TANULÁNSBAN
AKADÁLYOZOTT DIÁKOK EGYÉNI
FEJLESZTÉSÉNEK, TEHETSÉGSEGÍTÉSÉNEK
LEHETŐSÉGEIRŐL ÉS JÖVŐKÉPÉRŐL**

Konferenciakötet

Alapítvány a Társadalmunk Fenntartható Fejlődéséért
Szeged, 2013.

**A kiadvány a Nemzeti Tehetség Program
keretében került kiadásra.**

A PROGRAM MEGNEVEZÉSE:

Egy/másért: tanulásban akadályozott diákok
egyéni fejlesztésének, tehetségsegítésének
lehetőségei a déalföldi régióban

A PÁLYÁZATI AZONOSÍTÓ

NTP-EFT-MPA-12-023

KEDVEZMÉNYEZETT

Alapítvány a Társadalmunk Fenntartható Fejlődéséért

6725 Szeged, Alföldi u. 22. II. C. III/15.

Web: www.diaktanacsado.hu, www.egymasert.eu

E-mail: info@diaktanacsado.hu

© Alapítvány a Társadalmunk
Fenntartható Fejlődéséért

GYAKORLATI AJÁNLÁSOK A TEHETSÉGES
TANULÁNSBAN AKADÁLYOZOTT DIÁKOK
EGYÉNI FEJLESZTÉSÉNEK,
TEHETSÉGSEGÍTÉSÉNEK LEHETŐSÉGEIRŐL
ÉS JÖVŐKÉPÉRŐL

Konferenciakötet

A TANULÁSBAN AKADÁLYOZOTT TANULÓK ISKOLAI MOZGÁSFEJLESZTÉSÉNEK FONTOSSÁGA

A tanulási képességeket, eredményeket egy-egy tanuló mozgásállapota, fejlettsége nagymértékben befolyásolja. Célunk az, hogy a tanulásban akadályozottság állapotának sajátosságain belül megismertessük a mozgásjellemzőket, valamint egyfajta gyakorlattárat összeállítva, segítséget nyújthassunk a fejlesztő munkában.

Tanulásban akadályozott tanuló

Az állapot okai az idegrendszer funkcióinak gyengébb működésében keresendők, melyek lehetnek biológiai eredetűek, vagy hátrányos környezet miatt kialakultak. Az állapot tartósan fennáll, kivétel nélkül gyógypedagógiai megsegítést igényel.

Az elmaradás nem csak a kognitív funkciók területén észlelhető, de a mozgásfejlődésben és jellemzőikben is. A nagymozgások, a finommotorika, a cselekvés irányítása/tervezése, a téri tájékozódás, a ritmusérzék, a motorikus gátlás és a laterális dominancia területén egyaránt zavarok tapasztalhatók, melyek enyhítésében elengedhetetlen szerepet játszik a megfelelő gyógypedagógiai fejlesztés és a testnevelés órákon történő érdemi munka.

Mozgásjellemzők:

- megkésett mozgásfejlődés
- mozgásszervi elváltozások
- gerincelváltozások
- tartási rendellenességek
- inkoordinált mozgás
- megbomlott izomegyensúly
- renyhe izomtónus
- finommotorika szintjén:
  - kéz-ujj mozgásának eltérése
  - kézírás fejlődése lassabb, egyenetlen
  - szem-kéz koordináció zavara
  - egyensúlyérzék problémái
  - görcsösség
  - kóros együttmozgások
  - ütem, ritmusproblémák
  - síkban való tájékozódás rossz
  - mozgásutánzás rossz
- a cselekvés tervezését és irányítását befolyásolja:
  - gyengén fejlett testséma
  - saját testen való tájékozódás nehézsége
  - kialakulatlan laterális dominancia
  - a kétoldali koordináció nehézsége
  - motorikus hiperaktivitás vagy motorikus gátoltság
  - mozgások kivitelezésének lelassulása

A megfelelő fejlesztéshez szükséges a tanulók adott osztályfokokon történő állapotának felmérése, majd a tantervi követelményekkel való összevetést követően, annak tükrében a fejlesztő foglalkozások megtervezése.

A jelenleg hatályos Nemzeti Alaptanterv egy egységes követelményrendszerrel közöl a testnevelés órák esetében is, az enyhe értelmi fogyatékos (tanulásban akadályozott) tanulóakra vonatkozóan. Minden évfolyamon 6 tematikai egység/fejlesztési cél kerül meghatározásra: motoros képességek fejlesztése-edzettség, fittség; motoros képességek fejlesztése-mozgástanulás; játék; versenyzés; prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés; tánc.

Országos viszonylatban az általános iskoláknak ajánlott a tanulók állóképességének mérése, egy egységesített mérőrendszerrel: Hungarofit és Mini-hungarofit. A felmérés mindkét teszt esetében két területre terjed ki: az aerob állóképesség mérése és az általános testi erő, erő-állóképesség mérése. A felmérést végző pedagógusoknak lehetőségük van kiválasztani, hogy az egyes területeken belül felsorolt lehetséges feladatok közül melyeket végezteti el a tanulókkal. Azonban leszögezendő, hogy ez a mérés csupán a diákok fittségi szintjét demonstrálja, viszont a mozgásuk egyéb jellemzőiről nem alkot képet. Ehhez a pedagógusoknak saját mérőeszközöket, gyakorlatokat kell alkalmazni,

hogy a motoros képességek teljes mértékben feltérképezettek legyenek.

Az alábbiakban egy gyógypedagógiai intézményben elvégzett felmérés eredményei olvashatók:

Választott teszt a Hungarofit ajánlásából:

Alsó tagozat:

1. Cooper futás /gyaloglás 12 perc
2. Helyből távolugrás (cm)
3. Hason fekvésből törzsemelés folyamatosan (db)
Maximális időtartam: 4 perc
4. Hanyattfekvésből felülés folyamatosan (db) Maxi-
mális időtartam: 4 perc
5. Tömött labdadobás fej fölött hátra (cm)12 éves
korig 1 kg-os tömött labdával, 12 éves kor fölött 2 kg-
os tömött labdával

Az értékelés

1. 20 m = 1 pont
2. 3 cm = 1 pont
3. 4 db = 1 pont
4. 5 db = 1 pont
5. 3 cm = 1 pont

Minősítés

- 0 – 20 pont = igen gyenge
- 21 – 40 pont = gyenge
- 41 – 60 pont = elfogadható
- 61 – 80 pont = közepes
- 81 – 100 pont = jó
- 101 – 120 pont = kiváló
- 121 – 140 pont = extra

Felső tagozat:

1. Cooper futás /gyaloglás 12 perc
2. Helyből távolugrás (cm)
3. Hason fekvésből törzsemelés folyamatosan (db)
Maximális időtartam: 4 perc
4. Hanyattfekvésből felülés folyamatosan (db) Maxi-
mális időtartam: 4 perc
5. Fekvőtámasz karhajlítással (db)

Az értékelés

1. 20 m = 1 pont
2. 3 cm = 1 pont
3. 4 db = 1 pont
4. 5 db = 1 pont
5. 1 db = 1 pont (lányok) 2 db = 1 pont (fiúk)

Minősítés

- 0 – 20 pont = igen gyenge
- 21 – 40 pont = gyenge
- 41 – 60 pont = elfogadható
- 61 – 80 pont = közepes
- 81 – 100 pont = jó
- 101 – 120 pont = kiváló
- 121 – 140 pont = extra

EREDMÉNYEK:

Az alsó tagozaton 28 gyermek felmérésére került sor. A nemek eloszlását tekintve többségben voltak a fiúk. Az öt gyakorlatból összeadódott pontok alapján extra minősítést 14 tanuló, kiváló minősítést 4 tanuló, jó minősítést 4 tanuló, közepes minősítést 1 tanuló, elfogadható minősítést 3 tanuló, gyenge minősítést 1 tanuló kapott. Legkimagaslóbb eredmények a Cooper-tesztben születtek. A tanulók nagy száma közelített meg az 1500-2000 méteres távolságot. Leggyengébb teljesítmény a fekvőtámaszban karhajlítás gyakorlatban született.

A felső tagozatban 60 gyermek vett részt a felmérésben. Nemek arányát tekintve ismét nagyobb számban voltak a fiúk. A feladatok teljesítésének eredményéből kitűnik, hogy a Cooper-teszt és a törzsemelés kimagaslóan jó

eredménnyel végződött, míg leggyengébb eredménnyel a fekvőtámasz karhajlítással volt.

Az elvégzett fittségi teszt átfogó képet adott az intézményben tanulók fizikai állapotáról, viszont a motoros képességek teljes körű feltérképezéséhez ennél többre van szükség. Az intézmény gyógypedagógusai az egyéni méréseikre kell, hogy hagyatkozzanak, minden tanuló esetében pontosan ismerve annak nagymozgásos/finommotorikus képességeit, cselekvéstervezését-irányítását. A három terület együttes ismeretéből születhet meg az egyéni fejlesztési terv, mely minden tanuló egyéni sajátosságaihoz igazodik.

A gyakorlat azonban azt igazolja, hogy a pedagógusoknak hosszabb időre van szüksége a gyermekek megismeréséhez, hiszen az iskolai évek kezdetétől a gyermek képességeit nem az adott pillanatnyi állapotból kell felmérni, sokkal inkább a tanulási folyamataiban kell vizsgálni. Továbbá a nagy létszámú csoportok miatt sokszor az egyéni fejlesztés háttérbe szorul, és a pedagógus képességeik szerint csoportokat állít fel az osztályon belül. A differenciált munkavégzés ezen formája nem mindig eredményes, így az adott feladattípusokat, legyen szó bármelyik fejlesztési területről, jóval hosszabb ideig tart megismerni, megérteni, megoldani, az ismeretet elsajátítani.

A motoros képességek feltérképezése, javítása, minden fejlesztési terület bevonásával lehetséges csak eredményesen. Úgymint a mozgásfejlesztés, a pszichomotoros fejlesztés, a mentális képességek fejlesztése, kommunikációfejlesztés, az anyanyelv és matematika területének fejlesztése. A területek összekapcsolódnak, egymásra épülnek. Azonban fontos megjegyezni, hogy az alapvető készségek és képességek kialakításában legnagyobb szerepe a mozgásfejlesztésnek van, hiszen az elsajátított mozgásminták segítségével alakulnak ki további készségek, képességek.

A fejlesztést tehát a lehető legkorábban el kell kezdeni, ha ez az iskolás kor előtt nem történt meg, akkor az általános iskola alsó évfolyamaiban kell ezt pótolni. Felsőbb osztályokban már egyéb körülmények miatt nehezített az egyéni fejlesztés, inkább előtérbe kerül a tantárgyi tudás megszerzése.

A továbbiakban részletesen kifejtésre kerül a mozgásfejlesztés fontossága, valamint a mindennapokban könnyen alkalmazható gyakorlattár is megtalálható, ami hasznos ötleteket, gondolatokat ébreszthet a gyakorló gyógypedagógusokban a fejlesztések során. A gyakorlatok többsége az alsóbb évfolyam testnevelés óráin és egyéni fejlesztési foglalkozásokon alkalmazható eredményesen.

A mozgásfejlesztés célja, hogy fejlessze a gyermek mozgató funkcióit, valamint az észlelés és a mozgás térbeli és időbeli integrációját, ezáltal javítva a gyermek mozgásos ismeretszerzésének lehetőségeit.

A legfontosabb feladatok a testtudat kialakítása, illetve megerősítése; az egyes érzékelési területek összehangolt működésének fejlesztése, különös tekintettel a testérzet, a tapintás, az egyensúlyérzékelés és a vizualitás összefüggésére; a vesztibuláris rendszer működésének korrigálása; a térészlelés fejlesztése; az alapmozgások koordinációjának fejlesztése; a két testfél mozgásának összerendezése; és a mozgás, mint kommunikáció mély átélése folytán a beszédkészítettség erősítése.

A mozgásfejlesztés előnyei közé tartozik, hogy a gyermek számára a mozgás önfelelt átélése teszi lehetővé a gátlások leküzdését és a szorongások feloldását. Ezáltal a gyermek személyiségének mélyebb rétegeihez férhetünk hozzá. Mozgósíthatjuk az egyén alkotófantáziáját és így egyfajta öngyógyító folyamat indulhat meg. Továbbá a foglalkozások alatt a gyermeknél nagy nyelvi anyagot mozgatunk meg (testrészek, cselekvések, tárgyak megnevezése és a köztük lévő kapcsolat felfedezése). Ennek következtében az átélt mozgás és a verbalizáció együtt erős készletet jelent a történetek elmondására, így az eddig nem beszélő gyermeknél is

megjelenik a közlésre való hajlandóság. Ez pedig mind a gyermeknek, a szülőnek és a pedagógusnak is közös öröm.

A mozgásfejlesztés kapcsán azonban ügyelnünk kell arra, hogy a foglalkozás végeztével a gyermek kerüljön vissza a testi és lelki nyugalomába. Csoportos foglalkozás esetén pedig erősítsük a tagokban az „együttes élményt”, mert így a fejlesztés még hatásosabb lesz.

A MOZGÁSFEJLESZTÉS TERÜLETEI

1.) A testtudat fejlesztése

A testtudat fejlesztését három részre oszthatjuk: a testkép, a testfogalom és a testséma fejlesztésére. A foglalkozások alkalmával ez a három terület együttesen is fejleszthető.

a.) A testkép fejlesztése

A testkép nem más, mint a gyermek saját testéről alkotott, szubjektív képe. Ez a kép nem csak a mozgásaiból, hanem az emberábrázolásából is kiderül. Kialakulását befolyásolják az érzelmek, más emberek véleménye, de a társadalmi konvenciók is. Tehát fontos, hogy minden gyermeket hozzásegítsünk ahhoz, hogy elégedett legyen önmagával, mert ez az érzelmei állapot pozitív ha-

tással van az énképére és így a terápiára is. A testkép fejlesztésének legfontosabb eszköze a tükör és a különféle mondókák.

Csukd be szemed! Csukd szemed! Csukd be szemed!

Csukd be szád! Csukd be szád! Csukd be szád!

Most mosom
az arcocskád!

Csukd be szád!

Most mosom
a fogacskád!

Kialakulásában sokat segíthetnek az izometriás gyakorlatok, mint például a húzás, a feszítés vagy a tolás. Így megtapasztalhatják az izmaik működését, tudatosítják a testük határait a térben. Fontos, hogy ezek a mozgások felülről induljanak, és fokozatosan haladjanak a test alsó részei felé. Fontos módszer lehet a zene, a tánc és a relaxáció.

b.) A testfogalom fejlesztése

A gyermek saját testéről szerzett intellektuális tudása a testfogalom. Megtanulja a testrészei nevét és elhelyezkedését és funkcióját is. Kialakítása a súlyos beszédzavarban szenvedő gyermekeknél nagyon nehéz, mivel ők nem tudnak fogalmakat alkotni, vagyis a megfelelő tárgyhoz nem illetve jelenséghez nem tudják hozzákapcsolni a megfelelő hangsort. Célszerű a testképbe még be nem épült testrészeket többféle módon érzékeltetni, érzetüket

felerősíteni (pl. kék szalag a jobb csuklóra, szívecske a bal-
oldalra, térdvédő a térdére, dörzsölgetjük, csipkedjük a
testrészeket, meleg levegőt fújunk rá, stb.) A testfogalom
fejlesztésében is nagy segítség lehet a pedagógus számára
a különböző mondókák és a tükör.

Kicsi seprű, felette egy kefe.

Szemöldök és szempilla,

Pisloghatok veled.

Két kis szemem és a szám,

Orrom is van középtájt.

Borzas lombból sima fürtök, szép leszek, ha fésülködök

Fontos, hogy egy foglalkozáson csak egy testrészről fog-
lalkozzunk, és fentről lefelé haladjunk.

Ha egy testrész már biztosan beépült a testképbe, akkor
kezdődhet a testrész mozgásának funkcióinak megisme-
rése. Ezeket a mozgásokat bemutathatjuk passzív moz-
gatással, de célravezetőbb, ha a gyermek aktív mozgással
fedezze fel testrészei használatát.

c.) A testséma fejlesztése

A testséma a test gravitációhoz való alkalmazkodásának,
egyensúlyának, az izmok változásának, mozgásának
megélése. A mozgásos ismeretszerzésen át mutatja meg
a világot a gyerekeknek és ezzel érthetőbbé is számukra.

A mozdulatokat érdeemes hangutánzó szavakkal, ritmikus szólamokkal kíséрни, ez egyben a mozgásritmus ösz-szerendezését is szolgálja.

GYAKORLATTÁR

1.) Építsünk hóembert! Először a pocakját gömbölyítjük, (a hasunk körül körözzünk) majd a fejét alakítjuk (a fejünk körül körözzünk)! Ha kész van, megmerevedünk, nagyon hideg van, az izmaink megfeszülnek! Kezd melegedni az idő, a hóember olvadni kezd, az izmok elernyednek!

Kiváló izometriás gyakorlat, amely segít a testkép fejlesztésében!

2.) A doktor bácsi megvizsgál! A gyermekek egymás testrészeit mozgatják, kopogtatják, mint a valódi orvosok. Közben gyakorolják a testrészek neveit és a funkcióik is beépülnek! Ezzel a feladattal szintén a gyermek testképét fejleszti!

Szükséges eszköz: óvodában valóságghű, játék orvosi felszerelés ezeket otthon egy kis kreativitással magunk is elkészíthetjük.

3.) Saját maguk és társaik azonosítása tükörben, akár mondókák segítségével!

Testképfejlesztő gyakorlat, amely segítheti a gyermeket önmaga elfogadásában. Szükséges eszköz: tükör

4.) Saját testrészeik felismerése a tükörben, majd ugyanez a társaikon. A feladatot azzal is lehet nehezíteni, hogy bekötjük a gyermek szemét, és mi érintünk meg egy-egy testrészét és neki az érintés alapján kell megneveznie azt. Ezekkel a gyakorlatokkal a gyermek testfogalmát alakíthatjuk.

5.) Ujjsoroló mondókák

Ez a malac piacra ment,

Ez itthon marad

Ez kap finom pecsenyét

Ez semmit sem kap

Ez a kicsi visít nagyon

Uííí, uííí, éhes vagyok!

Közben a gyermek ujjait egyesével megfogjuk!

Ezek a gyakorlatok a testfogalom kialakításához nyújtanak segítséget!

6.) Az ásványi, növényi, állati, emberi világ mozgulatainak, gesztusainak utánzása.

Pl. a virág kinyílásának megmutatása, kő gördülése, állatok mozgása, az emberek mozgásának utánzása különböző életkorokban (kisgyermek-mászás, felnőtt-egyenes járás, idős ember-görnyedt járás).

Ezekkel a feladatsorokkal a gyermek testsémáját tudjuk fejleszteni!

7.) Vegyünk elő egy nagy csomagolópapírt vagy tapétacsíkot. Fektessük rá gyermekünket, és rajzoljuk körbe!

Ezután a testkontúrját egészítsük ki a testrészek berajzolásával. Öltöztessük föl a rajzot az évszaknak megfelelő ruházatba, színeztessük ki gyermekünkkel! Ha kész a gyermeket ábrázoló testrajz, kirakhatjuk a gyerekszoba falára, vagy még felhasználhatjuk egyéb fejlesztésekre.

A következő lépésben földarabolhatjuk a kész emberrajzot kisebb részekre, és mozaikszerűen kirakhatjuk, ügyelve a testrészek pontos elhelyezkedésére.

Tárolhatjuk ezután egy nagy borítékban, így többször is kirakható. Ha már megunta a gyermek, újra összeragasztgathatjuk egy másik csomagolópapírra rendezve.

Ezzel a feladatsorral a gyermekben egyszerre fejleszthetjük a testképét, a testfogalmát és a testsémát, tehát a három területet összekapcsolva a testtudatot.

Szükséges eszköz: nagy méretű papír, színes ceruzák, filcek, tollak, olló

2.) Egyes érzékelési területek fejlesztése

„A környezethez alkalmazkodó mozgásminták létrejöttében és módosulásában kulcsszerep jut az észlelésnek.” (S.Pintye 2004. 41.) Észlelésfejlesztési területek a tapintás, a mozgásérzékelés és az egyensúlyérzet.

a.) Tapintás (taktilitás)

Az érzet a bőrfelületre gyakorolt nyomás hatására jön létre. Ez lehet passzív, amit a bőrfelületre ránehezedő, vagy azon mozgó tárgy gyakorol. Vagy aktív, amikor a mozdulatlan tárgyat mi érintjük, nyomjuk. Az aktív tapintás, vagyis a haptikus érzékelés főleg a tárgyak alakját, nagyságát érzékeli, ezen alapszik a manipuláció. A passzív nyomásérzetnek egy-, két-, illetve háromdimenziós érzéskvalitását különböztetjük meg. Egy dimenziós akkor jön létre, ha egy vékony sörtevel, szállal érintjük a bőrt. Kétdimenziós minőségről akkor beszélünk, ha a bőr két pontját egy időben érintjük. Háromdimenziós érzés létrejöttéhez már több érzékszervünk együttes működése szükséges.

A testfelszín fontos érzékelési területe még a vibrációs érzékelés, amely vagy a tárgy rezgőmozgását fogja fel közvetlen érintés esetén, vagy a bőrfelület segítségével a levegő rezgéseit fogja fel. A hőérzékelés létrejöttét pedig a közvetlen érintkezés és sugárzó hő okozhatja.

b.) Mozgásérzékelés (kinesztézia)

A mozgásérzékelés ingerei az izmok, az ízületek és az inak érző idegsejtjeiből érkeznek. A célirányos, koordinált mozgás kialakításához már érzékelési területeket is ki kell alakítani. Ha a taktilitást és a kinesztéziát kapcsoljuk össze, akkor megállapíthatjuk a tárgyak halmazállapotát és felszíni tulajdonságaikat. Mely érzékelési területeket érdemes összekapcsolni:

- tapintás + látás
- tapintás + hallás
- tapintás + szaglás
- kinesztézia + látás
- kinesztézia + látás + akusztikus ingerlés
- kinesztézia + hallás

GYAKORLATTÁR

1.) Különböző testrészek ugyanolyan sorrendű mosása, kenése, hajszárítózása. Továbbá használható még jégakku és ha a

testrészeken labdát gurítunk végig, hasonlóképpen fejleszthetjük a gyermeket.

Ezzel a gyakorlattal remekül fejleszthető a gyermek testérzete és a hőérzékelése.

2.) Testérzet felerősítése gumiasztalon való ugrálással, Bobath-labda használatával.

Ebben az esetben fontos, hogy sose erőltessük az eszköz használatát, a gyermek saját örömeire kezdje használni azokat.

3.) Relaxálás közben a gyermeket mese vagy zene segítségével ellazítjuk, minden testrészét külön-külön.

4.) Lábra szerelt csengővel való mozgás (kinesztézia + hallás)

5.) Anyagok tapintás útján való felismerése, majd látás útján való azonosításuk (taktilitás + látás)

6.) Hangszer hangjának hallgatása bekötött szemmel majd annak felismerése tapintás útján. (taktilitás + hallás)

7.) Elemlámpa fényének gyorsuló, lassuló mozgásának követése. (kinesztézia + látás)

*8.) Bekötött szemmel a gyermek egy hangot adó tárgyat próbál követni.
(látás + kinesztézia + akusztikus ingerlés)*

3.) A vesztibuláris rendszer fejlesztése

„A vesztibuláris rendszer feladata, hogy az ember egy nagyobb egység szerves részeként élje meg magát. Az emberi egyedfejlődésben két ellentétes tendencia érvényesül: egyrészt a gravitáció ereje, másrészt a felegyenesedés, a közvetlen kapcsolódni tudás a világmindenséghez.” (S. Pintye 2004. 42.) A vesztibuláris gyakorlatok során a gyermek gyakran regresszív állapotba kerül, újra átéli a korai élményt, örömmel fog mozogni. Az egyensúly fejlesztésére használt eszközök felkeltik a gyerekek érdeklődését, kihívást jelentenek számukra. Éppen ezért ne erőltessük semmilyen egyensúly-eszköz használatát, mert az egyensúlyvesztés szorongást, félelmet kelt, tehát csak az eszközök használatát biztosítsuk. Fontos, hogy a taktilis – kinesztetikus – vesztibuláris rendszer szorosan együttműködik. A vesztibuláris rendszer a testhelyzet változására adott választ a háromdimenziós tapintásérzet, az izomtónus feszültségi állapotának jelzése, és a látás információi alapján alakítja ki.

A dinamikus egyensúly az alapmozgások egyensúlyát jelenti. (gurulás, kúszás, mászás, futás, ugrás, stb.) A statikus egyensúlyi gyakorlatok az alaphelyzetek egyensúlyi állapotát jelentik. (fekvés, térdelés, állás, ülés, stb.) A statikus és dinamikus egyensúly fejlesztésére változatos eszköztár áll a pedagógus rendelkezésére, ezek egy része az Ayres-terápiából került hozzánk. (pl.: fekvő hinta, hengerhinta, hálójinta stb.)

GYAKORLATTÁR

1.) A gyermek nyújtott ülésben ül, a vállánál fogva szelíden kibillentjük jobbra vagy balra az egyensúlyi helyzetből, majd hagyjuk, hogy visszatérjen abba. Fontos, hogy minden bilitésnél előre szóljunk. Ugyanezt megtehetjük térdelő vagy ülő helyzetben is.

2.) A gyermeket Bobath-labdára ültetjük és megkérjük, hogy próbálja meg a lábát felemelve, egyensúlyozva ülni a labdán. Ez a két feladat a statikus egyensúly fejlesztésére szolgál. A gyakorlatokat végeztessük el csukott szemmel is.

3.) A gólya békára vadászik (a gyermek fél lábra áll, és köré kis papírbékákat teszünk,

majd megkérjük, hogy próbáljon minél több békát összeszedni ebből az állásból)

4.) Menekülő sánta róka (csoportban is jól véggezhető feladat. A gyerekek négykézlábra ereszkednek, de nem térdelőállásba, ezután az egyik lábukat felemelik. A feladat az, hogy minél hamarabb egy előre kialakított „odúba” meneküljenek a vadász elől.)

5.) Gerendázás (a gyerekek egy felfordított padon egyensúlyozva mennek végig azon. Az érdeklődésüket különféle kitalált történetekkel lehet felkelteni, a nemükhöz és életkorukhoz igazodva.)

6.) Egy erős takaróra fekszik a gyermek és két felnőtt a pokróc négy sarkát megfogva felemeli őt és hintáztatja.

4.) Két testfél mozgásának összerendezése

„A két testfél összehangolása az előfeltétele a jól koordinált nagy és finommozgások létrejöttének. Ez visszahat az agyféltekék közötti kapcsolat mennyiségi és minőségi javulására” (S.Pintye 2004. 44.). A fejlesztés több lépésből áll:

- egy-egy testrész elkülönített mozgatása
- páros testrészek egyidejű, egyforma mozgatása
- mind a négy végtag egyidejű mozgatása
- a kezek és a lábak aszinkron mozgatása
- a négy végtag térben és időben összehangolt ritmikus mozgatása
- a test középvonalát átlépő, keresztező gyakorlatok, lényegük az, hogy a test hossz tengelyét, vagyis középvonalát lépik át a végtagokkal vagy a törzssel végzett mozdulatok.
- egy pozíció utánzása, melyet a pedagógus mutat be, vagy egy képről utánoz a gyermek

GYAKORLATTÁR

1.) Páros végtagok egyidejű/váltott mozgatása

2.) Páros karral malomkörzés

3.) Páros lábon ugrálás/fél lábon ugrálás váltakozva

4.) Nyújtott karral tapsolás a test középvonalában: fej fölött, mell előtt, comb előtt, hátunk mögött

*5.) Páros karral kis súlyzó kinyomása föl,
előre, oldalra, le*

*6.) Ülésben labda elrúgása páros lábbal/vál-
tott lábbal*

7.) Labdadobás

*8.) Tárgyak tolása, húzása páros kézzel/láb-
bal, váltott kézzel/lábbal*

*9.) Gördeszka hajtása páros kézzel, hason
fekve vagy térdelve*

10.) Békaugrás

5.) Az alapmozgások koordinációjának javítása

Alapmozgásnak tekinthető a gurulás, kúszás, járás, mászás, futás, ugrás, átadás, kapás, dobás. Akkor van probléma, ha ezen mozgások között nincs meg a koordináció, a harmónia. Azonban a fejlesztés szempontjából ezek a meglévő mozgások jól hasznosíthatók, még ha a gyermek hibásan is végzi őket, mivel örömet leli bennük, sikerélménye van. A fontos az, hogy a hibás mozgásokat lebontsuk és helyükön új, harmonikus mozgást építsünk fel. Jellemző, hogy sokáig, változatos és egyre nehezedő fel-

adatokkal kell gyakorolni egy új mozgásformát, mire az beépül a spontán cselekvésbe.

Ez a fejlesztési terület több területtel is szoros kapcsolatban áll. Például a gurulási gyakorlatok a testérzet, a testkép felerősítését segítik. A test hossz tengely körüli forgása pedig a vesztibuláris rendszert ingerli. A két testfél koordinációját elősegíti ha létrejön a kúszás, a mászás, a járás, a futás normális szinkinézise, vagyis együttmozgása, tehát a láb mozgásával ellentétes a kar lendítése.

GYAKORLATTÁR

1.) Gurulás emelt fejjel, különböző anyagokon, különböző irányokba

2.) Mászás lejtőn lefelé, felfelé

3.) Ugróiskola, nyusziugrás, békaugrás

4.) Dobások, labdázás lufival

5.) Kúszás/mászás különböző anyagokon, különféle irányokba, többféle akadállyal nehezítve

*6.) Kacsa-járás, medve-járás, törpe-járás,
óriás-járás*

7.) Szlalomozás, futás kígyóvonalban

*8.) Különböző labdaátadások, különféle mé-
retű és súlyú labdákkal*

9.) Gumiasztalon való ugrálás

*10.) Aki nem lép egyszerre című gyermekdal
eljátszása*

6.) Téri tájékozódás fejlesztése

A téri tájékozódás alapja, hogy a gyermek ismerje saját testének határait. Ha ezzel tisztában van, akkor be tudja azonosítani a tárgyak és saját térbeli helyzetét. A térészlelés lényege, hogy a mozgást, a sebességet és az irányt egyszerre érzékelje. Ezeket az információkat a taktilis-, kinezetikus-, vesztibuláris rendszer, valamint a vizualitás segítségével gyűjti össze a gyermek, és a kialakult érzékleti és mozgásos sémák a cselekvések által tovább finomodnak, változnak. A változatos eszközök használata pedig még a szorongó, zárkózott gyermekeket is mozgásra készíti.

Akadálypályák építésével és a térben való szabad mozgással az irányokat is tudatosíthatjuk a gyermekben, de ehhez fontos, hogy minden irány ugyanolyan fontossággal bírjon, mindre ugyanannyi időt fordítsunk, és ne feledkezzünk meg a hátsó térről sem. Tehát a gyakorlatokat végeztessük hátrafelé is. A térben való mozgás fejlettebb fokozata, valamilyen síkbeli forma térbeli megjelenése.

Az a gyermek, aki megtapasztalta a teret, és benne önmagát, annak kevesebb problémája lesz a síkban való tájékozódásnál.

GYAKORLATTÁR

1.) Tűz, víz, repülő című játék

2.) „Erre csörög a dió...”

3.) Szoborjátékok fajtái

4.) Eszközök gurítása, terelése a tér minden irányába

5.) Sík alakzatok lesétálása egyénileg és csoportosan, oszlopokba rendeződve

6.) Egymás tárgyainak elrejtése és téri relációk segítségével nyomravezetés, a kereső gyermek szemét akár be is köthetjük

7.) Akadálypálya építése a teremben található felszerelésekből (padok, székek, zsámolyok, takarók stb.)

8.) Kedvenc játékszerük elhelyezése egy asztalon vagy széken különböző téri relációkban (fölött, mellett, alatt, mögött, előtt)

9.) „Tekeredik kígyó, rétes akar lenni...” kezdetű dal eljátszása

7.) Mozgás - beszéd - ritmus összerendezése

A gyermek meglévő szavaira, szótöredékeire, hangjaira építjük a munkánkat. Ezeket hangutánzó szavakkal, utánzó mozgásokkal és szólamokkal kísérhetjük, melyeknek a zenéje és ritmusa is jól kifejezi a mozdulatot. Az alapmozgások egy részét is kísérhetik ilyen állandó hangutánzó szavak.

A mozdulat és a beszéd ritmusa között is megteremthetjük a kapcsolatot, mutogatással, utánzó mozgásokkal, és versikékkel. Ezekhez a mozgásokhoz

ritmusérzék kell, ami egy adottság, de ha a gyermekben nincs meg, akkor kiválóan fejleszthető. Fontos, hogy zenei alapfogalmakkal érzékeltessük a mozgást (gyors, lassú, magas, mély, hangos, halk). Eszközhasználatnál élvezetesebbé tehetjük a foglalkozásokat. (egyszerű hangszerek könnyen készíthetők).

A zene jelenléte a foglalkozásokon különlegesen hathat a gyermekekre. Katartikus élményt hozhat, improvizációra serkent, kimozdítja a gyermeket a nyugalmi állapotból. Mozgásuk közben kiderül, milyen a viszonyuk egymással, ki, milyen szerepet tölt be egyes helyzetekben.

GYAKORLATTÁR

1.) Rövid fülű egér és hosszú fülű nyúl utánzása, főleg mozgással és mutogatással

2.) Gyors és lassú érzékeltetése pl.: mondókákkal

*Csúszik a csiga,
Lépeget a teknős,
Fut-szalad a csikó,
Ott robog egy pej ló!*

3.) Mély és magas érzékeltetése hangszerekkel és mozgással (kismadár hangját triangulum-

mal, míg a medve dörmögését dobbal utánozhatjuk).

4.) A pedagógus karmesterként irányítja a gyermekek hangerejét, vagy a mozgásuk gyorsaságát. Nagy kézmozdulat: hangos ének és lassú mozgás, kis kézmozdulat: halk ének és gyors mozgás

5.) Zeneművek:

- Kodály Zoltán: Hány János

- Csajkovszkij: Diótörő

- Ghymes együttes: Tánc a hóban

- nyugtató zeneművek: Kövi Szabolcs fuvola-művész alkotásai

8.) Bizalomerősítő gyakorlatok

Mint minden terápiának, a mozgásfejlesztés alapja is a bizalom, a bizalmi légkör kialakítása. Ezek a feladatok azonban a foglalkozások mindegyikébe be vannak építve, így nem is lehet őket élesen elkülöníteni. A terapeuta elsődleges feladata, hogy az anyát is meggyőzze a fontosságáról, hogy ő is képes lesz elvégezni gyermekével a feladatokat. A szülő-gyermek közötti kapcsolat erősítése a legfőbb cél.

A gyermeket fejlesztő személy részéről nagyfokú tudatosságot igényel a gyermekkel szemben, hogy felismerje, a gyermek milyen fejlettségi szinten van, és melyik szint következik.

Ha a foglalkozás csoportos formában történik, akkor fontos a társakkal való együttműködés, aminek az elősegítése a mi feladatunk. A gyerekek a megfelelő bizalom kialakítása érdekében vegyenek részt egymás mozgásában, érezzék az egymásra való utaltságot, hogy közösséggé válhassanak.

GYAKORLATTÁR

1.) Szemkontaktus keresése és fenntartása a foglalkozás elején és közben

2.) Kézfogás a gyakorlatok elején és végén, hogy az összetartozást erősítse

3.) Labdajátékok alatt is szemkontaktus tartása

4.) Testrészek, arc részeinek tanulásakor érintsék meg egymást a gyerekek

5.) Sótörés

6.) Talicskázás

7.) Harangjáték

**8.) Csapatjátékok, amelyek során a gyerekek
összekapaszkodnak**

A felsorolt gyakorlati lehetőségek tárháza természetesen nagyon széles. Az elvégzett gyakorlatok színesíthetők, variálhatók annak függvényében, hogy a csoport összetétele, fejlettségei szintje és a pillanatnyi kondíció mit vár el.

A fejlesztési területek rendszerezése hozzájárulhat ahhoz, hogy a pedagógusnak mire kell irányítani a figyelmét, megfigyeléseit egy-egy gyerekcsoport esetében és a saját fantáziáját, gondolatait felhasználva a megfelelő tervet készíteni. ezzel pedig elősegítve, hogy a mozgásfejlesztés ne csak a testnevelés órákon valósuljon meg, de minden tantárgyba beépíthető legyen eredményesen.

FORRÁSJEGYZÉK

Kerettanterv 2013

http://kerettanterv.ofi.hu/k1_11_sni/enyhe/index_sni_enyhe.html

http://hu.wikipedia.org/wiki/Tanul%C3%A1si_akad%C3%A1lyozotts%C3%A1g

Gordosné Szabó Anna: Bevezető általános gyógypedagógiai ismeretek, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest, 2004

Mesterházi Zsuzsa (1998): A nehezen tanuló gyermekek iskolai nevelése. BGGYTF, Budapest.

Rosta Katalin (2004): Taníts meg engem!, Logopédiai Kiadó, Budapest

<http://hungarofit.hu/>

FOGYATÉKKAL ÉLŐ ÉS HÁTRÁNYOS HELYZETŰ HALLGATÓK ESÉLYEGYENLŐSÉGÉNEK MEGVALÓSULÁSA A FELSŐOKTATÁSBAN

A fogyatékoság és a hátrányos helyzet olyan többletsegítségek rendszerét igényli, ami nem csak a mindennapi élet kérdéseit kell, hogy megoldják, de egy speciális szintén, a felsőoktatásban is megoldást adnak. Célom, hogy egy általános képet adjak a Szegedi Tudományegyetemen folyó esélyegyenlőségi törekvésekről és azok fontosságáról.

„Mindenkinek joga van az oktatáshoz...” (Emberi jogok egyetemes nyilatkozata 26. cikk 1948.): ez a kulcsmondat világít rá leginkább arra, hogy az oktatásban az egyén személyiségének és szellemének fejlődéséhez egyenlőségre van szükség minden tekintetben, figyelmen kívül hagyva bármilyen különbséget ember és ember között. Ez talán magával hozhatja, hogy esély van egy toleránsabb, elfogadóbb közösségre. Ezek a gondolatok természetesen nem csupán a felsőoktatásban, de az oktatás bármely színterén meg kell(ene), hogy állják a helyüket.

Mindenekelőtt szükséges egy fogalmi rendszer meghatározása, mely reprezentálja, kik azok a személyek, akik a többletsegítségre jogosultak, illetve ők hogyan képviseltetik magukat az egyetem polgárai között. Viszont mit érthetünk egyetemi pol-

gárságon? Mindazon személyeket, akik az egyetem dolgozói (bármely területen) és az egyetem hallgatói. Mindkét csoport további alcsoportokra bontható: többségi dolgozók/hallgatók, fogyatékkal élő dolgozók/hallgatók, hátrányos helyzetű dolgozók/hallgatók. Fontos leszögezni, hogy amint már korábban is említésre került, mindenkinek joga van az egyenlő bánásmódhoz, minden különbséget figyelmen kívül hagyva. Az egyenlő bánásmód három fő szintéren kell, hogy megvalósuljon.

Az első a jogérvényesítés színtere, mert tudni kell, mihez van jogunk és milyen formában történhet ez, illetve ha esetlegesen jogsértés áll fenn, milyen fórumon adhatunk ennek hangot és miképpen kerülhet az orvoslásra.

A második a megítélés: az egyetem minden polgára ugyanolyan produktív és megbecsült tagja kell, hogy legyen a közösségnek, tekintet nélkül az általa végzett feladatokra, a tanult szakjára, a hátrányos illetve halmozottan hátrányos helyzetére, valamint a fogyatékoságára.

Végül, de nem utolsó sorban a kötelezettségek teljesítése is az egyenlő bánásmód fontos színterét képezi. Hiszen e tekintetben mindenkinek törekednie kell arra, hogy szellemi, fizikai lehetőségeinek megfelelően feleljen meg az elvárásoknak, melyeknek pedig nem lehet többnek lenniük, mint amit az egyén, az egyetem polgára teljesíteni tud.

A felsőoktatásban megvalósuló esélyegyenlőségi törekvések

alapját a gyógypedagógia tudománya biztosítja. Ez a tudomány ad pontos háttérrel a speciális képzési igény körülhatárolásának, illetve fogalmi rendszerének felhasználásával kerülnek meghatározásra a jogi vonatkozások és szabályozások.

A fogyatékoság, mint fogalom, és a fogyatékosági főcsoportok meghatározása a felsőoktatási esélyegyenlőségi törekvéseken belül is a gyógypedagógiai besorolást követi. Ezek alapján a látás, a hallás, a mozgás, az értelem, a beszéd-szervek, érzelmi élet zavarai tekinthetők besorolási csoportoknak, illetve ezen csoportok speciális szükségleteit veszik figyelembe a segítség-rendszer kialakítása során.

A speciális képzési igény és a speciális nevelési szükséglet között párhuzam vonható. Ahogy a speciális nevelési szükséglet esetén, a speciális képzési igény tekintetében is a fejlődéshez, jelen esetben az oktatáshoz segítség szükséges, mely a felsőoktatás színterén szolgáltatásokban, többlet-segítések keretén belül valósul meg. Ezen felül számításba kell venni a hallgatók egyéni sajátosságait, valamint biztosítani kell a szükséges tárgyi és eszközi feltételeket is. (Mesterházi 2001.)

A normalizációs elv, mint gyógypedagógiai fogalom megjelenése a felsőoktatásbeli esélyegyenlőségi törekvések meghatározásában ugyan elvonatkoztatva, de megtalálható. Az elv alapján törekedni kell a fogyatékosággal élő

személy részére biztosítani a lehető legszélesebb teret arra, hogy a többségi társadalom tagjaitól nem különböző életet tudjon élni. Felsőoktatásbeli viszonylatban ez a tanulmányok elvégzésére, a jogérvényesítésre és az egyenlő bánásmódra vonatkoztatható, melyhez biztosítani kell a sajátos képzési igény által meghatározott eszközöket és szolgáltatásokat. (Mesterházi 2001.)

Országos szinten számos törvényi szabályozás született az esélyegyenlőség előmozdítására. Ezekkel egy időben, illetve ezek hatására a Szegedi Tudományegyetemen belül is több szabályzat született, illetve a mai napig módosul. Ezen sorból kiemelendő a Szegedi Tudományegyetem Esélyegyenlőségi Terve. A Terv évenként megújítandó, jelen pillanatban a 2012-es módosítás van érvényben. A módosítások szükségességét igazolja, hogy az időközben felmerülő újabb problémákat, kérdéseket, igényeket tisztázni kell, megoldási lehetőséget kell teremteni. A Terv pontosan meghatározza az érintettek körét, mind a hallgatói, mind a dolgozói csoportok tekintetében. Továbbá felsorakoztatja az egyre bővülő szolgáltatások és többletsegítségek rendszerét, egyértelműen behatárolva, ki, miként, és milyen formában veheti azokat igénybe. Valamint meghatározásra kerülnek az esélyegyenlőséget biztosító egységek szolgáltatásai, működési elvei is.

A Szegedi Tudományegyetem lehetőségek széles skáláját

biztosítja a speciális képzési igényű hallgatóknak. Ezek a lehetőségek és szolgáltatások több szintéren valósulhatnak meg. Az országos programszerveződések és az intézményi tevékenységek szorosan összekapcsolódnak, hisz csak ezzel az együttműködéssel lehet sikerre vinni egy olyan tevékenységrendszert, mely a hallgatók esélyegyenlőségét hivatott biztosítani.

A Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája (HÖÖK) részeként működő Mentorprogram azon felsőoktatásba felvételt nyert hallgatóknak nyújt segítséget, akik valamilyen oknál fogva hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzetűek, és ezt hivatalos határozattal bizonyítani tudják. A programról való informálás már a középiskolákban elkezdődik, ugyanis olyan társprogramok működnek, melyek a pályaválasztás előtt álló diákok döntését hivatottak segíteni, illetve az esetükben felmerülő hátrányok csökkentésében játszanak fontos szerepet. Ezek a programok nemcsak a tanácsadói szférában működnek, hanem olyan ösztöndíjrendszereket is létrehoztak, melyek pénzügyi segítséget is biztosítanak a rászoruló és azt a teljesítményükkel kiérdemlő diákok számára.

A Mentorprogramba való jelentkezés a felvételi eljárás megkezdésekor, vagy utólag, az első felsőoktatásban töltött év alatt lehetséges. A mentoráltak így jogosulttá válnak egy személyes kortárssegítőre, aki a mentorálttal azonos in-

tezménybe, karra, legjobb esetben pedig azonos szakra járnak. A mentor személyes felkeresés útján veszi fel a kapcsolatot a mentorálttal, törekedve arra, hogy bizalmas, baráti légkört kialakítva segítsen neki a felsőoktatási tanulmányok megkezdésekor jelentkező kérdések megválaszolásában, a problémák megoldásában. Ezen felül számos olyan információ is így eljuthat a mentorálthoz, amely az ösztöndíj pályázatok elnyerésében, közösségi programokon való részvételhez, esetlegesen a választott szakkkal kapcsolatos kérdésekben elengedhetetlen. (Kovács és Szűcs 2011.)

A Szegei Tudományegyetemen belül működő Egyetemi Életvezetési Tanácsadó Központ fő feladata a fogyatékkal élők esetében olyan segítség biztosítása, ami által egyenlő esélyekkel tehetnek eleget a kötelezettségeiknek. Alapdokumentuma a Szegei Tudományegyetem Esélyegyenlőségi Terve. A központban végzett tevékenységek a speciális képzési igényű hallgatók esetében az oktatási rendszer több színterét érinti. Már a kezdeti, felvétellel és beiratkozással kapcsolatos kérdésekben is közreműködik, hisz a leendő hallgatók a felvételi eljárás során többletpontot kapnak a helyzetükre való tekintettel. A többletpontot kapó hallgatók listáját a Központ megkapja az Oktatási Hivaltól, de ez a lista az adott karok tanulmányi osztályaira már nem kerül el, hisz a hallgatóknak joguk van arra, hogy a fogyatékoságukat ne tüntessék fel az egységes tanulmányi rendszerben (ETR),

így kiküszöbölve az esetleges negatív diszkriminációt, illetve ez nem tartozik a tanulmányi adminisztrációs adatkörhöz.

A kurzusfelvételi időszakban a hallgatóknak segítségkérésre van lehetőségük, hogy a számukra legideálisabb kurzusok kerüljenek felvételre, hisz a különféle akadályozottságuk révén esetlegesen ezt hibásan tehetik meg, ez a hiba pedig később csak nehezen korrigálható. Adott félévekben az értékelés és a vizsgaidőszak alatt is számos olyan helyzet van, melyben a Központ segítségével elengedhetetlen, ugyanez igaz a szakmai gyakorlatok teljesítésére és a diploma komponensek teljesítésére is, de ezeket még a későbbiekben részletezni fogom, a hallgatók számára nyújtható szolgáltatások keretein belül. Ahhoz azonban, hogy a hallgatók jogosulttá válhassanak a szolgáltatások és engedmények igénybevételére, egy regisztrációs adatlapot kell kitölteni, melyhez csatolniuk kell a Tanulmányi Képességeket Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság által kiállított szakvéleményt. Amennyiben a hallgató még nem rendelkezik ezen hivatalos irattal, abban az esetben a területileg illetékes szakszolgálat állíthatja ki azt. Az adatlap a helyzetfelmérés mellett egy igényfelmérő eszközként is funkcionál. Viszont fontos hangsúlyozni, hogy a regisztráció önkéntes, senki nem kötelezhető rá.

A fogyatékosági csoportok szám szerinti eloszlásában magasan kiemelkednek a kommunikációjukban valamilyen területen akadályozott hallgatók, vagyis a beszéd és más fogyatékossgal élők hallgatók csoportja (különösen súlyos beszédhiba, diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia). Minden csoport egyéni szükségleteit, számukra adható segítséget figyelembe az Egyetemi Életvezetési Tanácsadó Központ az alábbi szolgáltatásokat biztosítja a hallgatók részére.

Mozgásukban akadályozott hallgatók esetében biztosítani kell:

- a gyakorlati követelmények teljesítése alóli részleges vagy teljes felmentést, annak más formában történő teljesítését
- az írásbeli vizsgát szóban, vagy a szóbeli vizsgát írásban tehesse le,
- az esetleges mentességet a geometriai, szerkesztési feladatok alól, ha a szükséges eszközök használata nem lehetséges, de a szabályok ismerete követelhető,
- az írásbeli feladatok megoldásához szükséges speciális eszközöket (különösen speciális füzetek, írógép, számológép), valamint kerekesszékekkel, továbbá más segédeszközzel is jól megközelíthető, dönthető, állítható, csúszásmentes felülettel ellátott asztallap használatát,

- szükség esetén a nem fogyatékossgal élő hallgatókra megállapított felkészülési idő hosszabbítását,
- szükség esetén személyi segítő.

Hallássérült (siket, nagyothalló) hallgatók esetében biztosítani kell:

- szóbeli vizsga helyett írásbeli vizsga lehetőségét,
- a súlyosan nagyothalló hallgatók részére az államilag elismert nyelvvizsga letétele alóli teljes felmentést,
- felmentést az államilag elismert „A” típusú nyelvvizsga alól
- szóbeli vizsgáztatás esetén jelnyelvi tolmácsot,
- az érthetőség és a megértés szempontjából a feltett kérdéseket, utasításokat egyidejűleg szóban és írásbeli megjelenítését is a hallgató részére,
- minden vizsgáztatás alkalmával a szükséges segédeszközöket, a vizuális szemléltetést,
- szükség esetén a nem fogyatékossgal élő hallgatókra megállapított felkészülési idő hosszabbítását.

Látássérült (vak és gyengénlátó) hallgató esetén biztosítani kell:

- az írásbeli vizsgák szóbelivel történő helyettesítését, illetve írásbeli számonkérés esetén a speciális technikai esz-közöket,
- szükség esetén az államilag elismert „B” típusú nyelvvizsga alóli felmentést,

- az egyes gyakorlati követelményekre vonatkozó teljesítések alóli részleges vagy teljes felmentést,
- szükség esetén a geometriai, szerkesztési feladatok alóli felmentést, de a szabályok ismerete követelhető,
- a kérdések, tételek hangkazettán, lemezen, pontírásban vagy nagyításban történő hozzáférhetőségét, megfelelő világítást, személyi segítséget,
- szükség esetén a nem fogyatékosokkal élő hallgatókra megállapított felkészülési idő hosszabbítását.

Kommunikációjában akadályozott hallgató esetén biztosítani kell:

- súlyos beszédhibás hallgató esetén a szóbeli vizsga helyettesítését írásbeli vizsgával valamennyi vizsgatárgyánál, viszont amennyiben a hallgató a szóbeli vizsgaformát választja, úgy a számára hosszabb felkészülési időt,
- a diszlexiás – diszgráfiás hallgató esetében:
  - a) írásbeli vizsga helyett szóbeli vizsgát vagy szóbeli helyett írásbeli vizsgázást,
  - b) szükség esetén az államilag elismert „B” típusú nyelvvizsga alóli felmentést,
  - c) szükség esetén az államilag elismert „A” típusú nyelvvizsga alóli felmentést,
  - d) írásbeli vizsga esetén a felkészülési idő meghosszabbítását
  - e) írásbeli beszámoló esetén a számítógép használatát

- f) részére a vizsga esetén a szükséges segédeszközöket (írógép, helyesírási szótár, szinonima szótár),
- g) diszkalkuliás hallgató esetén a számítási feladatok alóli felmentést, illetve minden olyan segédeszköz használatát, amelyekkel a hallgató tanulmányai során korábban is dolgozott, továbbá a hosszabb felkészülési idő.

Az autista, illetve tartósan beteg hallgatók esetében a szakértői vélemény alapján az engedmények bármelyike igénybe vehető szükség szerint. Továbbá a fogyatékkal élő hallgatóknak joguk van az akadálymentesített környezethez, illetve ennek hiányában olyan segítség igénybe vételéhez, amely hatékony közlekedésüket eredményezi. (Szegedi Tudományegyetem, Esélyegyenlőséget és Egyenlő Bánásmódot Biztosító Feltételeinek Szabályzata 2008.)

A fentebb felsorolt előnyben részesítéseken felül az Egyetemi Életvezetési Tanácsadó Központ további, minden regisztrált hallgatónak elérhető szolgáltatásokat nyújt. Többek között ingyenes fénymásolási lehetőséget, tankönyvtámogatást, eseti szociális támogatást az államilag finanszírozott képzésben részt vevő hallgatók részére. Továbbá különféle tanácsadások keretében fordulhatnak hozzájuk a hallgatók életvezetési problémák, karrier tanácsadás és tanulmányi esélyegyenlőséget biztosító ügyekben, valamint tanulásmódszertani kérdésekben.

Ezen felül a hallgatóknak igyekeznek olyan közéleti programokat szervezni, melyekkel még inkább az egyetemi élet részeseivé válhatnak, és a nem fogyatékkal élő hallgatótársaik is betekintést nyerhetnek a problémáikba. A távlati tervek között pedig olyan fórumok létrehozása szerepel, melyeken a hallgatók egymás között oszthatják meg tapasztalataikat, és tanácsot adhatnak az újonnan a felsőoktatásba érkező társaiknak. További bővítések várhatók a személyi segítő szolgáltatás területén is.

Természetesen a felsorakoztatott szolgáltatások és segítség-rendszerek hasznosságának mérője csakis a hallgatói véleményezés lehet. A lehetséges szolgáltatások közül a legnagyobb számban a nyelvvizsga-kedvezményeket vették igénybe. Továbbá a hallgatók gyakran élnek a tanulmányi idő meghosszabbításának lehetőségével. Számos hallgató azonban nehezményezi, hogy az oktatók néhány százaléka, valamint a hallgatótársak egy része nem képes elfogadni a fogyatékból, illetve a hátrányos helyzetből adódó problémákat, nem vesznek róla tudomást, ezáltal (főleg az oktatók) figyelmen kívül hagyják az érintett hallgatókat megillető engedményeket, segítséget. Viszont ebből előnyt kovácsolva, elmondásuk szerint, fejlődik a problémamegoldó képességük, tehát a diszkrimináció e formáját tekinthetik jellemépítésnek is.

Összegzőképpen elmondható, hogy a Szegedi Tudomány-
egyetem esélyegyenlőségi törekvései a megfelelő irányba
haladnak. Jó úton vagyunk afelé, hogy mindenki egyenlő
esélyekkel és elvárásokkal felvértezve induljon el az áhított
diploma felé!

Felhasznált Irodalom

Egyesült Nemzetek Szervezete – Emberi jogok egyetemes nyilatkozata (1948)

Online megtekintés: <http://amnesty.hu/ejeny.pdf>

Szegedi Tudományegyetem Esélyegyenlőséget és Egyenlő Bánásmódot Biztosító feltételeinek szabályzata 2008. Online megtekintés: http://www.eletv.u-szeged.hu/images/eselyegyenlosegi_szabalyzat.pdf

Szegedi Tudományegyetem Esélyegyenlőségi Terve 2012. Online megtekintés: <http://www.u-szeged.hu/szabalyzatok>

Hatos Gyula (2008.): Az értelmi akadályozottsággal élő emberek: nevelésük, életük APC-Stúdió Gyula

Dr. Illyés Sándor (2000. szerk.): Gyógypedagógiai alapismeretek ELTE-BGGYFK Budapest

Kovács Anna - Szűcs Gabriella (2011. szerk.): Esélyerősítés: Talpraesettséggel és szível – Kézikönyv a HÖÖK Mentorprogram mentorai számára HÖÖK Budapest

Mesterházi Zsuzsa (2001. szerk.): Gyógypedagógiai
lexikon ELTE-BGGYFK Budapest

Nagy Katalin (2011.): A speciális képzési igényű hall-
gatók tanulmányi esélyegyenlősége és tanulmányi ügy-
intézése a Szegedi Tudományegyetemen (előadás)
Felnőttképzési Szakmai műhely Szeged

EGY KÉSZSÉGFEJLESZTŐ SZAKISKOLA BEMUTATÁSA

Az bemutatás Nagyné Nagy Krisztina gyógypedagógus hallgató kutatómunkájának felhasználásával készült a Kozmutza Flóra Óvoda Általános Iskola Szakiskola és Diákotthonról, amely Hódmezővásárhelyen a közép-súlyos értelmileg akadályozott gyermekek oktatását nevelését látja el.

Az intézmény feladata

Biztosítani óvodás kortól, valamint az 1-12. évfolyamon az értelmileg akadályozott tanulók, gyermekek, általános iskolai nevelését, oktatását.

Felkészít:

- az alapfokú iskolai végzettség,
- az önálló életvitelhez nélkülözhetetlen praktikus ismeretek megszerzésére,
- hasznos munkavégzés elsajátítására.

A speciális szakiskola

Az intézményben 1982 óta működik az általános iskolát befejezett tanulók részére a Munkára felkészítő tagozat, 2001-től pedig a készségfejlesztő speciális szakiskola. A

8. évfolyamot befejezett tanulók középiskolai képzését, illetve a 18. évet be nem töltött tanulók kötelező iskolai képzését biztosítja. A szak-iskolai képzés 4 éves, a 9-10. osztály előkészítő jelleggel működik, a 11-12. osztály pedig a szakiskola szakképző évfolyama. A szülők nagy örömmel fogadták, hogy gyermekük abban a közösségben maradhat még 4 évig, melyet megszokott. Új otthon nem elsajátítható technikákat ismerhetnek meg, kerámia készítést és szövést. Ez idő alatt kiderül a tanulók munkavégző képessége, az elemi háztartási munkákat pedig otthon is alkalmazhatják. Az elsajátított ismeretek megkönnyítik a felnőtté válás folyamatát. A közismereti tárgyak- olvasás, írás, számolás, mérés, társadalmi ismeretek és gyakorlatok, környezet és egészségvédelem, életvitel és gondozási ismeretek- témakörei új ismeretet már nem tartalmaznak. A cél a megszerzett ismeretek megőrzése, szinten tartása, a felnőtt életre való felkészítés. A szakmai ismeretek moduljai öt területet foglalnak magukba: szövés, háztartás-tan, kerti munka, kerámiakészítés, dísz tárgykészítés.

2006-ban három új műhelyterem lett kialakítva, ahol kiscsoportos formában valósul meg a szakmai felkészítés /4-6 fő/. A szövés modulon belül először a különböző szövőkeretekkel, azok részeivel, a felvetési technikákkal, a fonálfajtákkal és a szövés alapelemeivel ismerkednek meg a tanulók. Majd az elsajátított tech-

nikával tarisznyát, terítőt, szőnyeget készítenek. A műhelyteremben szemléltető táblák, eszközök találhatóak, melyek segítséget nyújtanak a munkafolyamat során. Nagy öröm, ha egy-egy darab elkészül, azt hazavihetik, elajándékozhatják. Év végén kiállítás készül a munkákból.

A szakiskolások kedvelt elfoglaltsága a kerámiaégetés. Végig követik a munkafázisokat: szeletelés, légtelenítés, formálás, szárítás, retusálás, nyerségetés, mázazás, mázas égetés. Használati és dísz tárgyak készítését sajátítják el. Formáznak például csigás tálakat, hamutartót, medálokat, állatfigurákat, melyekből ünnepek alkalmára választhatnak szeretteik számára. A munka során fejlődik az esztétikai és kritikus ízlésük, finommozgásuk.

A dísz tárgykészítő foglalkozásokon természetes és mesterséges anyagokat is használnak –papír, bőr, fém, textil, fa, termések, szárazvirágok, zsinór, rafia. stb. Ünnepekre rendszeresen készülnek asztali és fali dísszel, karácsonyra ajándékkal. A technikák, melyeket használnak sokszínűek, vágásragasztás, fűzés, üvegfestés, decopage technika, kasírozás, hajtogatás stb.

Az iskola jól felszerelt tanulói gyakorlókonyhával, kamrával rendelkezik, ahol a konyhai műveleteket gyakorolhatják a tanulók. Egyszerű ételeket készítenek elő, zöldséget,

gyümölcsöt tisztítanak, a háztartási gépek használatát tanulják, mosogatnak, rendet raknak, a konyhai felületeket tisztítják. A sütést, főzést megelőzi az alapanyagok beszerzése, mely a fiatalok kedvenc tevékenységei közé tartozik. A bevásárlások alkalmával ismerkednek a pénz használatával. Kiemelt feladat az alapvető házimunkák folyamatos gyakorlása- mosás, vasalás, ruhagondozás, takarítás. Megtanulják a tisztítószeres biztonságos használatát. A végső cél az önálló életvitelre való felkészítés.

A benti munkák mellett fontos a kerti munkák megismertetése. Az udvaron és az utcai fronton található virágkert számtalan lehetőséget kínál a tanulóknak, hogy az egyszerű virág gondozási műveleteket megtanulják- ültetés, öntözés, gyomlálás. Feladataik közé tartozik a járda és a közlekedőfelületek évszaknak megfelelő tisztítása- hó és víz eltakarítás, falevelek elsöprése. Így erősödik környezetvédő magatartásuk, nagy és finommozgásuk, kitartásuk is. Az iskolában gyakorlókert található, 20 percre a főépülettől. Zöldség és gyümölcs termesztésre alkalmas terület. A tanulók nagy örömmel figyelik az általuk ültetett vagy gondozott növények fejlődését. Legnagyobb öröm persze a termés leszüretelése.

Munkahelyi Gyakorlat program

Az intézményben végezhető munkák mellett már a kezdetektől heti rendszerességgel külső normál munkahelyen is dolgoznak a fiatalok. 2002-ben az intézmény megismerkedett a MHGY programmal, melyet pályázatok segítségével sikeresen adoptált. A megszerzett munkaadói kapcsolatok kibővítése volt a cél, az értelmileg akadályozott növendékek külső munkahelyi foglalkoztatásának hatékonyságát fokozni. A társadalmi integ-rációjuk szempontjából fontos előrelépés ez.

A Munkahelyi Gyakorlat program a speciális szakiskolák és a készségfejlesztő speciális szakiskolák értelmileg akadályozott, jól szocializált, megfelelő munkaképességű tanulóit /16-18 év/ készíti fel a munkavállalásra, a felnőtt életre.

A gyakorlat során a tanulók heti egy alkalommal 4 órát töltenek munkával normál munkahelyen . A munkacsoport két főből áll, akiket egy segítő kísér. Két-két hónapot dolgoznak egy munkahelyen, majd váltanak. Ezáltal több munkahelyet és munkatípust ismernek meg a fiatalok.

Jelenlegi együttműködő partnerek:

- cipőipari kft-k: itt papucs kellékeket válogatnak, szednek szét a tanulók, bőrradírozást, ablaktisztító párnák kifordítását, csomagolását végzik,

- kertészetek: gyomlálást, ládázást, cseréprendezés ültetést, telepítést végeznek,
- idősek otthona: takarítási munka,
- áruházak: árufeltöltési munkák,
- magáncégek: selejt áru megsemmisítés, udvarosi teendők ellátása
- étteremek: előkészítő munkák ellátása.

Tapasztalatok

Nagy öröm a fiataloknak a munka, kiválasztottnak érzik magukat, büszkék arra, amit csinálnak. Nagyon lelkesen járnak dolgozni - bérezés nélkül. Viszonylag rövid idő alatt tudnak alkalmazkodni a körülményekhez, a változó munkafeltételekhez. Korábban szerzett ismereteiket jól tudják használni. A rájuk bízott egyszerű munkafolyamatokat egyre rutinosabban, ügyesebben végzik, legtöbbször irányítással. Hamar kiderül, ki melyik munkafolyamatot szereti, melyikben a legügyesebb. Maxi-málisan törekszenek a munkafegyelemre, és a kitartó munkavégzésre. Elemi szintű feladatmegértéssel, feladattudattal, önellenőrzési készséggel rendelkeznek. Magatartási probléma a munkahelyeken még nem fordult elő. A többségi munkahelyi közösség pozitív normáit elfogadják, próbálnak kapcsolatot teremteni.

A fogadó munkahelyeken elfogadják, várják a fiatalokat munkavégző képességeiket megismerik és egyre komolyabb feladatokat is rájuk bízhatnak. Gyakorlati napokon munkaerő felszabadítást, átcsoportosítást tudnak végezni, ami segítséget jelent számukra. A munkahelyvezetők arról is beszámolnak, hogy jelenlétükben a dolgozók viselkedése visszafogottabb, kultúráltabb. Lehetőség szerint jutalmazták őket.

2005-2006-os tanévben először volt kimenő, végzős évfolyam a program bevezetése óta. Az öt munkahelyi gyakorlatos fiatal munkába állításának előkészítését körültekintően végezték. Sorsukat nyomon követik. Integrált munkahelyi elhelyezkedésükről nem tudok beszámolni.

Nyomon követés

Az intézményben fontos feladatnak tartják a növendékek életének nyomon követését. Ötévente végeznek átfogó felmérést a tanulók helyzetéről. A nyomon követéses vizsgáldás célja, hogy megtudják, a fiatalok milyen formában tudnak beilleszkedni a társadalomban. Hogyan foglalkoztathatóak és ismereteiket hogyan tudják alkalmazni. Hogyan tudják szabadidejüket hasznosan tölteni. A nyomon követés módszere egy kérdőív kitöltése volt, melyet a szülők és a fiatalok töltöttek ki. A csonkacsaládoknál ál-

talában a szülő bentlakásos intézménybe adta gyermekét. Az ép család esetén 50-50%-ban oszlik meg a családban maradó, illetve intézetben elhelyezett fiatalok aránya. Gyakran tapasztalható, hogy a család körében maradtak idővel elmagányosodnak. A legtöbb szülő tudatában van annak, hogy felnőtt gyermekét előbb utóbb a szülői házon kívül kell biztonságos otthonban elhelyezni. Sok szülő mégis szeretné kitolni a döntés idejét. Gyermeküket az elválásra éretlennek tartják az intézet életét személytelennek. Fontos feladat, hogy a szülőket segítse az intézmény a döntésben. Minden évben lehetőséget nyújtanak arra, hogy a szülők betekintést nyerjenek bentlakást nyújtó intézmények életébe. Örömmel tapasztalták, hogy egyre több helyen alakítanak ki az önálló életvitelre személyi segítséggel képes akadályozott személyek ellátásra kis közösségeket, befogadó lakóotthonokat. A súlyosabb fogyatékos személyek számára pedig modernizált intézményi ellátást biztosítanak. A visszajelzések azt bizonyítják, hogy a bentlakásos intézményekben élő fiatalok jól érzik magukat a közösségben.

A kérdőíven a párkapcsolatokat érintő kérdések is szerepeltek. A vizsgált személyek 22%-nak van vagy volt tartós párkapcsolata- valamennyien bentlakásos otthonban élnek. A szülők körében gyakori a felnőtt akadályozott gyermekük párkapcsolatának teljes háraitása, mivel nem tudják feldolgozni, hogy gyermekük felnőtté vált.

Az akadályozottak társadalmi beilleszkedése jelentős mértékben a szabadidős tevékenységek területén valósulhat meg. Itt a sérült fiatal hamarabb juthat sikerekhez, erősödhet öntudata. A kérdőívben adott válaszokból az derül ki, hogy sok fiatal szabadidő eltöltésére TV nézés, magánhallgatás jellemző. Előforduló további tevékenységek sportolás, kézimunka, barkácsolás, rajzolás, festés, számítógép, mozi, presszó, céltalan csavargás. Az intézményt elhagyó fiatalok visszajelzéseiből az derül ki, hogy az iskolai élmények egy életre megmaradnak bennük. Azonban az iskolában megszerzett ismereteiket az akadályozottságukból kifolyólag önállóan nem képesek alkalmazni.

A végzett tanulók 50%-a dolgozik. Munkahellyel azok a fiatalok rendelkeznek, akik intézményi ellátási formát vesznek igénybe, mert a gondozó intézmények nagy hangsúlyt fektetnek a foglalkoztatásra. Munkalehetőség többnyire helyben van 2%, aki kihelyezett munkát végez. A kérdőívekre adott válaszokból kitűnik, hogy a felsorolt munkahelyek kifejezetten akadályozottsággal élő emberek foglalkoztatottságára jöttek létre. Sajnos ezek nem integrált munkahelyek. Az adatok feldolgozása során kiderült, hogy a dolgozók 41%-nak intézményen belül van munkahelye. A válaszadók többsége megjelölte, hogy mennyi a havi keresete. Az összeg 17-32 ezer forint között mozog. Valamennyien részmunkaidőben dolgoznak.

A szakképzési rendszer átalakulásával a készségfejlesztő szak-iskolák az értelmileg akadályozott tanulókat készítik fel a támogatott munkavégzésre és életvitelre. Az iskola világából a munka világába való átmenet sok nehézséget okoz. Felnőtt életük első lépéseit gyakran kudarcok kísérik. A nem megfelelő adaptált munkahelyek és munkaeszközök, a társadalmi szemléletmód is közrejátszik abban, hogy kiszorulnak a munkaerőpiacról. Összegezve a kérdőív adatait az iskola célja, hogy minél sokoldalúbb és hatékonyabb felkészítést nyújtson tanulóinak az iskola utáni felnőtt élethez. A fogyatékossgal élők helyzetének javításában hosszú távú megoldást a társadalmi szemléletmód átformálása hozhat.

Impresszum

GYAKORLATI AJÁNLÁSOK A TEHETSÉGES TANULÁNSBAN AKADÁLYOZOTT DIÁKOK EGYÉNI FEJLESZTÉSÉNEK, TEHETSÉGSEGÍTÉSÉNEK LEHETŐSÉGEIRŐL ÉS JÖVŐKÉPÉRŐL

Konferenciakötet

Kiadja

Alapítvány a Társadalmunk Fenntartható Fejlődéséért

Felelős kiadó

Csetreki Rita Renáta, kuratóriumi elnök

Székhely:

6725 Szeged, Alföldi u. 22. II. ÉP. C.LH.III/15.

Elérhetőség:

Web: www.diaktanacsado.hu

E-mail: info@diaktanacsado

Műszaki szerkesztés, sokszorosítás:

Média Kalauz Bt.

Web: www.mediakalauz.eu

E-mail: info@mediakalauz.eu

Megjelent 500 példányban

A kötet a „Egy/másért: tanulásban akadályozott diákok egyéni fejlesztésének, tehetségsegítésének lehetőségei a délföldi régióban ” című pályázat keretein belül került kiadásra.

Pályázati azonosító: *NTP-EFT-MPA-12-023*

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

 Nemzeti
Tehetség Program